

Om Enges, især de mooragtiges, Forbedring.

(Skrævet af en Comitee, udvalgt af Holstebroes Omegns
landoekonomiske Selskab.)

Meddeelt af

Justitsraad Jøelstrup til Sindinggaard.

Ved et Møde i Holstebroes Omegns Landoekonomiske Selskab blev det vedtaget, at en Comitee af Sagkyndige skulde nedsættes for at meddele og beskrive de Midler, ved hvilke Enge, og især mooragtige, bedst kunde forbedres; thi af Moorenge gives der ikke faa i Ringkjøbing Amt, og det er kun en liden Deel af samme, ved hvilke man har overrislende Vand til at forbedre dem med. Comiteen overgiver herved sit Arbeide. Men, ved at stræbe til dette Maal, har man overbevist sig om, at det var ønskeligt, om endnu flere Forsøg anstilledes, for deraf at danne tilforladelige Erfarings-Beviser; og i saa Henseende vil Comiteen igienem dette Selskab see at faae adskillige af dets Medlemmer til at paatage sig sammenlignende Forsøg paa et jævnt Jordsmøn med visse bestemte Læs omtrent af lige Størrelse. Forsøgene skulde anstilles til Exempel med hvidt Sand, guult Sand, Aske fra Ildsteder, Aske fra brændt Hedetory, Mergel, Jord og mere. Men da der vil medgaae flere Aar inden disse Forsøg vorde tilendebragte, og deres Udfald saaledes først i

sin Tid kunde bekjendtgjøres, naar tillige Længselen efter at vide, hvad de nyere Tidens Erfaring her og i andre Lande have anbefalet som gavnende for Enges Forbedring, var udbredt og yttredes af Flere, saa troede Comiteen ikke at burde tilbageholde det, som her er samlet, og anbefale dets Offentliggjørelse; ligesom den ogsaa vil anbefale at lade offentlig kundgjøre, hos hvilke Mænd de Forsøg anstilles, som ovenfor ere antydede.

Saaledes ønsker Comiteen, at dette Arbeide ikke ansees som noget afsluttet Heelt; men er villig til, dersom det finder Selskabets Bifald, at iagttage og lade sig meddele Udfaldet af de Forsøg, som anstilles i nævnte Henseende, og derefter meddele Selskabet i samlet Orden Resultaterne.

Her i Amtet haves Enge af flere Slags, saasom i de frugtbare Egne Moor eller Lavninger mellem høiere dyrkede Strækninger, hvilke sædvanlig ere meget frugtbare, da de jævnlig overstyldes af det overflødige Regn- og Sneevand fra gjødskede Agre.

Marst=Enge, hvilke, naar de skulde holdes i Kraft som Marst, jævnlig ved Efteraars Hoiwande ville have Oversvømmelse af Havvand, eller i det mindste Brakvand.

Geest=Enge, som ikke behøve saltagtigt Vand til at vedligeholde Frugtbarheden; det vilde endog paa de fleste i nogle Aar virke forstyrrende.

Aae=Enge langs med Aaer og Bække, hvilke sædvanlig ere ret frugtbare, men ofte i nogen Afstand

fra Vandløbene trænge til Overrisling. Men intet Slags Eng gives der mere af, og intet Slags, som mere trænger til Forbedring, end de, som nærmest have foranlediget denne Comitæes Virksomhed, nemlig mooragtige Enge. Iagtet derfor meget af det, som i denne Afhandling omtales, ogsaa hist og her vil være nyttigt at anvende paa andre Enge, saa er det dog især de mooragtige Enge, paa hvilke Comitæen har rettet sit Hoved=Oie; ligesom dette ogsaa var det opgivne Hovedpunct for dens Virksomhed.

1. De mooragtige Enge kunne vel fornemmelig inddeles i to Slags.

a) Enge, hvis Hovedbestanddele i Overlaget ere Hedemoor, hvilken kan være fremkommen deels ved Nedskylling fra høiere liggende Hedestrækninger, deels ved Oplosning og Forraadnelse af Hede- og Mose=Planter, som enten ved Vand eller Cultur ere forstyrrede.

b) Enge, som i en betydelig Dybde indeholde Tørvemoor; disse indbefatte mange Underafdelinger, med Hensyn til Tørvens Bestanddele eller Sammensætning, saasom om Overlaget er løst og svampet eller ikke; om de ere meget svovlholdige; om de indeholde mange Jerndele; om Tørvbunden gaaer f. Ex. en Alen o. s. v.

Paa Vestkanten i Amtet, især hen ved Fjordsiderne, befindes et Slags tildeels mooragtige Enge, som vistnok i sin Tid have været oversvømmede; men paa hvilke nu findes en mooragtig Bedækning, fra nogle

Tommers til betydeligere Dybde; og som derunder har deels Klee, deels Leer, Myrefjern, Dffer, Gruus m. v.

2. Det er bekjendt, at mange flige mooragtige Enge have forhen til forskjellige Tider staaet under Vand, og gave da et temmelig rigt Udbytte af Hø, men som kun med Besværlighed, endog i bedre Aar, hjergedes, og ofte endog kun ved at bortføre det afslaaede Græs til høiere liggende Steder. Sædvanligt var det Hø, som vandtes, ikke af meget god Beskaffenhed, men indeholdt mange lidet nærende Planter, saasom: Flæg, Sivarter, Star eller Stargræs, Koffer, Kjøruld o. s. v.

Ved Oprensning af tilstødende Vandløb, samt ved Grøfter, har man ofte søgt at udtørre saadant Jordsmøn, men Udtørringen er næsten altid mislykkedes. Men lidt efter lidt have disse Enge aftaget i Riigbærenhed, ja ofte saa betydeligt, at den Tønde Land, som før afgav 2 til 3 Læs Hø, efterat Udtørringen var fortsat i flere Aar, gav et langt mindre Udbytte, ofte endog kun 1, $\frac{2}{3}$ ja $\frac{1}{2}$ Læs Hø pr. Tønde Land, og selv dette lidet var ingenlunde af god Beskaffenhed, men magert, tørt og lidet nærende. Ofte ere flige Enge overgroede med Mos; deels guult og mere sammenhængende, deels hvidagtigt og mere løst; dette qvæler Græsarten, saa at Engene vorde meget tyndtbærende og man ofte høster $\frac{1}{3}$ Mos imellem Græsset, hvilket desuden er besværligt at slaae. Ofte affatte Vandløbene og Grøfterne ved Oversvømmelser om Sommeren et rødagtigt eller brunagtigt Bundfald, som hæfter sig paa Planterne, og gjøre

Høet deels modbydeligt, deels usundt for Kreaturerne. Nogle Steder kalder man denne Affætning Royk, og naar den er tør, og man gaacr igjennem saadanne Enge, efterlades paa Fodtoiet et stærkt, deels lysebrunt, deels mørkere Støv; dette er af Mange befundet skadeligt for Huusdyrene.

3. Mange mooragtige Enge ligge vandrette og have lidet eller intet Fald eller Hælding, og andre have betydeligt Fald; der maae altsaa anvendes forskjellig Behandling, især med Hensyn til Bandings=Anlæggene.

4. For at affjære skadeligt Vand fra det høiere liggende Jordsmon, er det aldeles nødvendigt at begynde Forbedringen med at faste Landgrøfter just der, hvor Engen begynder at stode til det ufrugtbare høiere Jordsmon, og aflede dets Vand, samt, om behøves, udtørre Jordsmonnet ved hensigtsmæssige Aflednings=Grøfter.

5. En Hovedforbedring er strax at foretage ved enhver Eng, hvori der opkastes store Grøvter, nemlig at udjævne og hafte Dpfastningen saa bred, som muligt, endog 3, 4 à 5 Alen, og besaae denne næste Foraar, enten med Havre og Græsfrøe, eller Græsfrøe alene.

Det er en Erfarings=Sandhed, at saadan Udsæd altid lykkes fortrinlig, naar Dpfastningen kun ikke indeholder for mange Jern= eller Svovlsdele. Det Sfaaede kan enten overdrages med en let Halv=Harve, som trækkes af en Hest, eller med en mindre Deel af

Harven, som 1 eller 2 Menneſter kunne trække, eller med Jernriver.

At Dyſtningen indtil Engſiden maae udjævnes efter en ſpændt Snoer, er jo beſjendt nok, deels for Orden, deels for at ſpare Sæd af Havre eller Frøe.

6. Underlaget har, ſom overalt i Jordbruget, ſtor Indflydſe ogſaa paa de mooragtige Enge. Ved Underlaget antage vi her vel for Regel, at derved forſtaaes de underliggende Jorddele, ſom Ploven kan naae ved en Dybde fra 6 til 9 Tommer.

a) Ofte er Underlaget Sand, og dette igjen ſnart ſtridt, ſnart blidere for Følelſen, ſnart hvidt enten blandet med Kalkſtøv eller Smaaſtene, eller anden ſaadan Blanding, ſnart mørkere, graat, bruunt, guult, ſortagtig, ſnart Dvægsand, ſom vælder ud, og i hvilket Grøſter heel vanſkelig ville holde ſig; i al Fald maae de have ſaamegen Skraaning ſom muligt, f. Ex. hvor Grøſten er 1 Alen bred foroven og 1 Alen dyb lodret, bør Bunden kun være 8 à 12 Tommer bred, og hver Sides Skraaning ſaaledes være fra 18 til 20 Tommer. I andet Fald vil Dvæg- eller Dvæle-Sandet vælte, og ſnart underſkjære Overlaget, ſom da styrter ned, ſtopper Grøſten, og, ſkjøndt oprenſet, vedbliver at nedſtybe, danner Huller, og foraarſager megen Ulempe. Iøvrigt anſaae man Sand med Rette for ikke det ringeſte Underlag, hvad enten man vil pløie Engen, og da ved Pløining eller Dyſtning blande det med Jordsmonnet, eller man blot vil anvende det paa Grøſteopdyſtningen, ſom beſaaes. Af alt Sand er

det vistnok paa Moorengene det frugtbareste, som er fint hvidt og indeholder Kalkdele. Det fletteste er det brune, som indeholder megen Jernoxfer, eller vel endog smaae Stykker af Myrejern.

b) Sjeldent er Underlaget umiddelbar Mergel, men ofte kan den findes i betydelig Dybde, f. E. 2 til 3 Alen under Jordforpen. Hvor Mergelen findes saa nær, at den enten kan opløies, eller ved Grofterne i maadelig Dybde opfastes, der bør, naar Engen ikke er meget riigbærende, Jordsmonnet vistnok helst optages til Dyrkning med Ploven, da saadanne Enge, ved tilstrækkelig Vandafledning, give et saare riigt Udbytte, endog uden Hjælp af Gjødsle. De Grøfter, som anbringes i Engjorder, bør ikke være i alt for stor Afstand fra hinanden; fra 20 til 15 Alen imellem Grøfterne vil dog i de fleste Tilfælde være tilstrækkeligt. Hvor Sandet er nær, og opløies, vil Siv gjerne tage Overhaand, efter 4 til 5 Aars Græsleie. Dette fortrænges ikke godt uden ved Pløining. Med meest Held har været anvendt Skorsteens-Sod; men dette haves kun i ubetydelig Mængde. Mergel, Kalk, Aske, Afslaaning, god Udgrøftning, har ikke villet ødelægge dem. Forinden Jorderne pløies, maae Sivene aflaaes tæt i Bunden, sammenrives, tørres og anvendes til Stroelse. Hvor man ikke strax kan pløie, bør en lignende Fremgangsmaade anvendes for at give Græsset Kraft, og for at Creaturene, som græsse derpaa, ikke i Tværsflag skulde vorde snærede eller hildede.

c) De Moorenge, som have blaaagtigt eller gult-

agtigt Leer til Underlag, kunne vist ogsaa stundom med Fordeel opdyrkes; men ved det gule, eller i det brune faldende Leer-Underlag bør man da være forvåset om, at dette ikke indeholder megen Dffer, eller mange Jerndele; thi disse antages i Almindelighed ikke for gavnlige.

En Prøve, foretaget i det Smaa, bør her stedsse vejlede Jordbrugeren, saasnart han nærer mindste Tvivl.

Det har været forsøgt af Hr. Bruun paa Rysbjerg, Medlem af Comiteen, at ploie saadan Jord, hvor Dffer og ganske smaae Stykker af Jerndele lode sig opploie. Efter denne ene Ploining paaskjortes et Lag Gjødning, som spredtes, og heri saedes Havre, som vorte godt til, men modnedes sildigt, hvilket ogsaa har været Tilfældet i de estersfølgende Aar. Men da begge Somre have været usædvanlig fugtige, og saaledes formodentlig gunstige for et saadant Jordsmøn, tør hverken han eller de øvrige Comitee-Medlemmer ulede noget sikkert Resultat heraf.

d) Moorenge med et meget steensuldt Underlag egne sig ikke meget godt til Dyrkning med Ploven.

e) De Moorenge, som have Myrejern til Underlag, ansees som ikke lønnende at opdyrke. Disse ville vanskelig kunne forbedres, uden ved Overtjøsing af godt Vand, og ved Afafersel af god frisk Afse.

Men ligger Jernmassen 6 til 8 Tommer nær Overfladen, vil man finde, at Græsvarthen uddør ved endog en almindelig Sommer-Tørke.

f) Ved alle Enge, som opdyrkes, bør man, naar

de udlægges, lægge dem uden Rygge, saa flade som muligt, deels for at forebygge Udtørrelse, deels for bedre at kunne vande dem.

7. Af alle Forbedringer regnes Vand, deels som Overrisling, deels som paaledet til Oversvømming, for det Bedste, og i Almindelighed mindst kostbare.

Overrislingen pleier at give langt finere og bedre Græs, end Oversvømmingen, som vel kan give betydelig Græsflæt, men sædvanlig af grovere og magrere Besskaffenhed. Overrislingen er stundom noget kostbar, idet den kræver et stadigt Blik og dagligt Tilsyn, ja stundom Tilsyn flere Gange daglig.

Det vilde være alt for vidtløftigt her at give en nøiagtig Beskrivelse over Engvandings-Anlæg og sammes Vedligeholdelse; men disse Anlæg ere heller ikke ukjendte her i Amtet; og mange af Jordbrugerne her have endog i længere Tid kjendt og ovet dette Foretagende. Ja mange Steder har det været udført i 30 til 40 Aar. Et Sted veed man endog, at det har fundet Sted for over 60 Aar tilbage. Sædvanligt opfanges Vandet i længere Afstand fra Engene, og ledes dertil ved simple, ofte ganske smaae og smalle Jorddæmninger. Sjældent have Sluseværker været anvendte, men ikke saa sjældent de bekjendte Veirmøller, forsynede enten med Vandsnegle eller Pomper. I de fleste nyere Vandvæsens-Skrifter findes Beskrivelse over slige Anlæg, deels kortere, deels udførligere, endog tildeels ledsagede af Tegninger.

Nylig har et saadant Anlæg med Tegning været beskrevet i "Tidskrift for Landoeconomie."

I Thaers bekjendte Værk, oversat af Drewsen, findes fuldstændig Anviisning til Engvanding, ledsaget af Tegninger. Man har ogsaa meget simple Redskaber til at maale sig tilrette med Vandets Fald og Kendernes Lob, istedetfor den kostbare Nivellementering.

Alt saadant læres imidlertid bedre ved Beskuelsen, end ved Beskrivelser; og da slike Bandings-Anlæg ikke længere ere sjeldne her i Jylland eller her i Amtet, vil man tilraade dem, som attraae Kundskab heri, at henvende sig til saadanne Mænd, som have Dvelse i slike Arbejder og velvilligen meddele Andre fornøden Vejledning.

8. Det er ikke ligegyldigt, hvilket Slags Vand, der anvendes til Engvanding. Saavel efter det, Man selv har erfaret her i Eggen, som efter den Kundskab, Man har erhvervet sig ved Læsning af fremmede Skrifter herom, kan det ansees for utvivlsomt, at Vandet af Floder, Aaer, Søer og Bække er det sikreste at anvende.

Vandet fra Myrer eller Moser virker ofte skadeligt, ja kan endog være saa ødelæggende for Græsarten, at denne næsten aldeles kan forsvinde.

Det samme har man erfaret at være Tilfældet med Vand, som ledes fra sige Skovstrækninger, bevoxne med Teg, Elle og Birk. Man mener, at denne skadelige Birkning forarsages af det Garvestof, som indeholdes i Lyngen og de nævnte Træers Blade. Vandet, som ledes igjennem eller fra Mergelgrave, har viist sig paafaldende gavnligt.

Det er ogsaa bekjendt nok, skjøndt maaskee ikke altid benyttet nok, at Gaardsflod virker overvættets frugtbringende. Den hyppigste Feil i dettes Anvendelse er vel denne, at det er paa for smaae Pletter det benyttes, og at Græsset der vorder for guult og saaledes mindre velsmagende for Huusdyrene, med mindre det benyttes tidligt, medens det endnu er fint og spædt.

At dueelige Vandmestere, ved Understøttelse af det Kongelige Landhusholdnings-Selskab, ogsaa maatte komme til denne Egn, anses vist for saare ønskeligt; samt at disse da medgives, som Lærlinge, lærelystne, raske Arbeidsfolk fra Omegnen, hvilke i Fremtiden kunne udbrede denne Videnskab og Kunstfærdighed.

9. Næst efter Vand tør man vel regne Flad-Tørv-Alse som det mindst kostbare og kraftigste Mid- del til at fremvirke en god Græsvært paa moorrige Enge.

Dette har allerede været bekjendt i meget lang Tid, men især paa ny omtalt i de sidste ti Aar. End- og Bønder her i Egnen have i flere Aar forsøgt dette; og man vil i saa Henseende paavise 2de Besiddere af de store Romvig Gaarde i Ørre Sogn; disse Mænd brænde aarlig mange Læs Tørv af deres nærliggende Heber til Alse, og udføre denne paa høist slette, moor- agtige, tildeels ujevne Enge, og derved have de for- skaffet sig meget gode Afgrøder. Paa Sindinggaard have Forsøg fundet Sted med den Alse, som samledes fra Ildstederne, og den har vist paafaldende god Virk- ning. For 8 Aar siden anvendtes 20 Læs paa en

studsøvagtig Eng nær ved Gaarden, paa nogle høiere Steder, hvor Bandet ikke godt kunde hidledes, og allerede Aaret efter Paafjorselen saaes en paafaldende god Græsvæxt, endog af rød og hvid Klover, hvilke ellers kun sparsomt viste sig der; og endnu efter saa lang Tids Forløb sporedes Virkningen kjendelig i afvigte Sommer. Et andet Stykke Eng i Nærheden paaførtes, i Barfrost i Decbr. 1840, 40 Læs, hvilket saavidt muligt fordeeltes strax; men aldeles udjævnedes og afreves i Foraaret 1841. Kjendelig bedre var Græsværten der sidste Sommer, men den vil useilbarlig tiltage i nogle Aar. Et fuldkomment Læs, beregnet til rigelig 1000 \mathcal{E} i fugtig eller frosnen Tilstand, fordeeltes her paa omtrent 140 \square Men. Altsaa vilde i dette Forhold medgaae 100 slige Læs til en Tonde Land.

Naar i et andet Diemed Jordstørpen forbrændes til Algerens Frugtbargjørelse, eller man paafjører Afstørv, da hindrer det ikke, om adskillige Stykker kun ere halvbrændte. Men her er det af Bigtighed, at hele Massen er vel udbrændt og Torvene altsaa vel tørre inden de samles i Bunker til Opbrænding; thi saaledes fordeles da Afken bedst, og man behøver ikke at afribe det Overblevne.

Om Sommeren, strax efter at Høet er hjerget, er den bekvemmeste Tid til at paafjøre Afke, hvor Engene ere udsatte for at staae under Band om Vinteren, men ellers ansees det for bedst at benytte Afken jo før jo hellere; thi den taber meget af sine frugtbargjørende Virkninger ved at udludes af Regnvand.

Kan man ikke paaføre den strax efter Brændingen, da bør Afkehobene af samme Aarsag vel tilbækkes med Tørv, efterat de ere opstuffedede i spidse Hobe.

Man vælger heller Sandtørv end Moortørv til at brænde; thi hine give en langt større Mængde Afke end Mosetørvene.

De Enge, paa hvilke man ikke kan kjøre i sædvanligt Føre, kunne kun paakjøres Afke i Barfrost; men naar Is og Sneede derefter lægger sig derpaa, bortskylles meget, og Hensigten opnaaes kun for en Deel.

Eieren af Bregninggaard har paa moorede Enge nær ved en lille Sø anstillet Forsøg med saadan Afke fra Jldstederne, paa hvilke Enge Afken ligeledes paaføres i Barfrost, og dette afgav ligesaa gunstige Resultater, som de ovenfor omtalte. I Begtrups Beskrivelse af det engelske Jordbrug er i 8de Kapitel indført en Afhandling om Jordkorpens Forbrænding. Den er forfattet af en Hr. Faurbilly. Han siger til Slutning, Pag. 195: "Ingen haver bragt den Green af Jorddyrkningen til større Fuldkommenhed end jeg, uden Tvivl, fordi ingen har anvendt saa megen Opmærksomhed derpaa, eller havt saa megen Erfaring." Og han anfører sammesteds disse Ord: "Maadelig Engbund har jeg ligeledes forbedret ved Forbrænding, og frembragt en ypperlig Græsbund ved at saae godt Høfrøe, som jeg havde samlet de foregaaende Aar af mine Enge."

Hertil vil man nu blot bemærke, at et godt Ud-

fald af dette Arbejde er meget sandsynligt, og at man godt kan beregne Omkostningerne; nemlig til 6 Rbdr. pr. Tønde Land; men der vil da og Forsigtighed til; og det afbrændende Stykke være indhegnet med Grofter, som naae til Sand= Gruus= eller Leerlaget; thi man har Exempler paa, at Ilden har angrebet Underlaget, hvor dette har været tørveagtigt, og reent udbrændt samme til Bunden. Herved har man da vel stundom faaet megen Afse; men dog ei kunnet bewirke nogen vedvarende Frugtbarhed, da den mangler de fornødne Jorddele at virke paa og i Forening med. Ikke faa Landmænd her i Amtet have prøvet at kjøre Mergel paa Engene. Paa moseagtige Enge har dette ikke viist saamegen Nytte, at Arbeidet har været lønnende; men det har frembragt bedst Virkning paa de Steder i Engen, som bare af det stride Græs, som sædvanligt kaldes Rattestjæg.

Det er ligeledes af Flere forsøgt at paaføre Sand. Det hvide Sand er hertil bedst, og det viser dog nogen Nytte paa mooragtige Enge, naar disse ikke ere begroede med Mos; men er der et tykt Lag Mos paa dem, da har Nytten ikke været kjendelig.

For at ødelægge Mossen, der undertiden kan høine sig til en Tykkelse af over et Dvarteer, og da aldeles qvæler Græs værtten, har man forsøgt, deels med Riven, deels med Harven at staffe dette bort, og kjøre det i Høbe for at raadne. Det giver da om nogle Aar en god Jord, som med Fordeel kan udstroes paa Engene; men Afrivnings=Arbeidet er meget møisommeligt, og

Moøset voxer snart til paa ny. Denne Afrivning maa ingenlunde skee sildig om Efteraaret, da de faa Græsrodde, som ere i Engene, derved udsættes for at tage Skade af Frosten.

I nogle Egne er det forsøgt at overgjøde Engene med brændt Kalk og med opløst udbrændt Kalkjord; men dette har ikke vilst sig at være synderlig lønnende; altsaa vil det ikke betale sig der, hvor Kalken er dyr, og hvor den raa Kalksteen kun vanskelig lader sig opløse.

Gybs eller Gibs er anvendt i Udlandet med megen Nytte, men vil her være uanvendelig formedelst Kostbarheden.

Sod og Feiesand kan anvendes med megen Nytte, men ogsaa heraf erholde Landmændene, som boe langt fra Byerne, kun saalibet, at det ikke vil være af synderlig Betydning.

Ældre og yngre Landmænd have forsikret, at Fiskehoveder, som nedsettes i Engene, et Dvarteer fra hinanden, viste en paafaldende god Virkning, og at Græsarten omkring disse blev fortrinlig. Da Mange her i Amtet hente sig aarlig et Læs Havfisk, og Hovederne af Hvidlinger dog ikke bruges til Føde, saa var det vel værd at forsøge. Vil man beregne f. Ex. 800 Stkr. Hvidlinger til et Læs, saa vilde Hovederne af disse forslaae til dermed at oversætte 50 □ Allen; og da Virkningen skal vise sig i flere Aar, saa er det her anført, om Nogen skulde have Lust til Forsøget.

Indberetning herom, saavel som om flere Forsøg til Engenes Forbedring, der af sagkyndige og driftige

Mænd maatte anstilles, eller allerede være anstillede, vil Selskabet med Taknemmelighed modtage og paa-
 skjønne. Endog de Forsøg, som ikke lykkes, ere værd
 at vide; thi det er dog Erfaringen, som giver os de
 sikreste Regler.

Det har her været forsøgt paa mooragtige med
 tyk Mos bevorede Enge at afbugge Gronsværen med
 en Tørvespade, 2 à 3 Tommer tyk i Hjørkanter, ned-
 lægge Stykkerne omvendt tæt sluttede, og derefter be-
 saae dem med Græsfrø; navnlig er dette prøvet i en
 Eng Siegfjær i Sinding Sogn. Arbeidet kostede paa
 en Tønde Land at udføre 4 Rddr.; idet der hører 16
 Arbeidsdage til for en øvet Graver at fuldføre slikt.
 Det er 6 Aar siden dette Foretagende fandt Sted,
 men det har aldrig givet lønnende Afgrøder, og nu
 overtrækkes Engen igjen med Mos. Da Arbeidet fo-
 retoges om Foraaret, saa blev der ingen Afgrøde der-
 paa det første Aar; 2det Aar var den noget bedre end
 den øvrige Eng; 3die Aar meget bedre; 4de Aar tog
 den igjen af; i 5te og 6te ligeledes. Høsterne bemær-
 kede blot, at den var noget bedre at afhøste end den
 Øvrige, hvorpaa der var Mos. Af det isaaede Græs-
 frø voxede kun ganske lidt; thi Jorden var for stiv,
 den kunde ikke lade sig overrive. Blæsten bortførte
 Frøet, som ikke kunde rodfæstes.

Maaskee er det rettere at foretage Gravningen
 efterat Engen er hjerget, og da i August og Septem-
 ber at udsaae Græsfrøet, thi paa denne Aarstid indtræf-
 fer mere Fugtighed, og ikke saa stærkt tørrende Vinde,

som om Foraaret. Det vil vel og være bedre, at Grønsværen vorder gravet $3\frac{1}{2}$ à 4 Tommer tyk. Ved Siden af dette Stykke var en Grøst-Dyfastning, paa hvilken der til samme Tid var saaet Græsfrøe; paa denne vorte det ypperligt og giver endnu meget gode Afgrøder. Hvidt Sand er her Underlaget, og der opfastes en Deel af Grøsterne. Denne Blanding har vist bidraget meget til den gode Græs væxt. Saavidt bekjendt, er det ikke almindeligt, at der har været paaført Jord til Engenes Forbedring. Et af Comiteens Medlemmer, Hr. Bruun til Nybjerg, har forsøgt dette med Held, og hans Beskrivelse over dette Foretagende indrykkes her ordlydende.

”Efterat jeg Aaret i forveien ganske i det Smaa havde gjort Forsøg med at bringe Jord paa en Mooreng, overførte jeg i Sommeren 1836 et Stykke Mooreng af det tørreste og daarligste, omtrent 20,000 □ Alen, med god Muldjord. Da Veien dertil tildeels gik over Moorbund, saa lod den sig efterhaanden opkjøre, og jeg blev nødt til at lægge smaae Ræs paa, saa at Ræsfenes Antal blev stort; men det kan ikke bruges som Maalestof til at bestemme den paaførte Jordmasse.

Det var den Gang min Agt at udøve denne Engforbedring betydeligt; idet jeg var, og er endnu overbeviist om dens store Nytte. Imidlertid indtraadte forskjellige Omstændigheder, der hindrede mig i, næste Vinter og senere at foretage mig noget i denne Anledning. Senere fattede jeg den Idee at overrisle og oversvømme mine Enge ved Hjælp af den giennemfly-

dende Aae, og paa den Maade lettere at naae Maalet. Dette er Grunden, hvorfor jeg har opsat den første Plan, men først agter at udføre den Sidste saavidt det lader sig gjøre. Virkningen af den om Sommeren paaførte Muldjord viste sig allerede om Efteraaret, idet Bunden overdroges af spæde Græsplanter og strax om Foraaret viste sig et deiligt grønt Tæppe længe forinden den tilstødende Eng grønnebes. Senere viste det sig, at jeg der, hvor jeg forhen vel havde avlet 2 à 3 Pæs magert og let Hø, avlede 6 à 7 Pæs meget tungt og feedt Hø. Smidlertid vil jeg ikke nægte, at jeg sidste Aar har avlet mindre, og at Bunden stærkt begynder at overdrages med Siv; dog maa jeg vel for en Deel selv tilskrive mig Skylden, fordi jeg ikke har hindret Kreaturene (der med stor Begjerlighed opsoge denne Plet) fra om Efteraaret at afsnave Græsset heelt ved Jorden, og ved sin Tyngde at optræde Bunden, hvorved der opstaae smaae Forbybninger, der give Vandet Veilighed til at blive staaende. Foruden den anførte Nytte vil denne Engforbedring bevirke, at Græsset i Bunden groer fastere sammen, og kan bedre bære Bogn og Heste, endvidere, at den i det Mindste i en heel Deel Aar, om man vil benytte den, afgiver en herlig Eftergræsning for de lettere Kreaturer.

Virkningen viser sig suarest, hvor Jorden paaføres om Sommeren.

At paaføre et tykt Lag tilraader jeg ikke, da det efter min Overbeviisning er nok, naar Bunden overalt bliver skjult.

Med Aske af Skudtorv (Klyner) har jeg samtidig med Jord gjort smaae Forsøg. Virkningen viste sig tydeligt, dog langt fra ikke saa paafaldende, som med Jord; og denne Plet er nu sunken tilbage i sin oprindelige Tilstand.

Med Sand og Mergel har jeg ogsaa gjort Forsøg, det Første er blevet uden Virkning, det Sidste lønede sig ikke.

Den, som vil gjøre Forsøg med Jordpaaførsel, vil jeg tilraade at bearbejde den lille Plet, hvor han vil tage Jorden, ret dygtig, saa at Grønsværen bliver udharvet. De, som i Frostveir ville udføre Jorden, maae helst om Foraaret sammenkaste denne i Dyrger, og bedække disse med Hestegjødning eller Kartoffeltop o. s. v., for at afholde Frosten."

Et andet Medlem af Comiteen, Hr. Fenger til Bregninggaard, har meddeelt en Beskrivelse over Forbedringen af nogle Enge langs med Strand- eller Fjordbredder; denne lyder saaledes:

Mooragtige Enge, der ere beliggende i Nærheden af Strandbredden, saa lavt, at Søevandet undertiden med Hoivande kan overskylle Bunden, bør ikke forbedres ved Grønsværens Bearbejdning; thi deels risikerer man lettelig derved, at den overskyllede Strand da opløser Mooren, saa at Søgangen slaacr Huller i Bunden, ja endog bortskyller hele Strækninger af Engbunden, og deels indsuger den bearbejdede Moorbund saamange Saltpartikler af Strandvandet, og bliver i den Grad kold og suur, at den saare vanskelig atter

sammengroer i en tætfluttet Græsøvart. Derfor er visselig i dette Tilfælde den bedste Maade at forbedre denne Art Engbund følgende: Engen bør gennemskæres af et tilstrækkeligt Antal Grøfter, for fra alle Steder paa Engen at kunne aflede Strandvandet. Paa de laveste Steder bør føres et Lag Sand eller sandet Jord, dog kun indtil 2 til 3 Tommer (endog Strand-sand kan anvendes med Nytte), og kan man paa lede Flod- eller godt Kildevand om Foraaret, da virker dette i en dobbelt Henseende gavnligt, nemlig: deels som Dverrisling eller Blanding af en anden Engbund, og deels ved at udfylle af Bunden det overflødige Saltstof, som Strandvandet har efterladt i samme.

Usædvanligt Høivande, der kunde overskylle sli-
 Engbund, indtræffer sædvanligt om Efteraaret eller
 Vinteren, og kan der vel ogsaa hengaa enkelte Aar,
 da sli- Høivande aldeles ikke indtræffer.

Det er erfaret, at i sidste Tilfælde viser Moor-
 engbund meest Frugtbarhed, nemlig i den paafølgende
 Sommer, naar Stranden om Vinteren forud ikke har
 overskyllet Bunden; samt at Græsøvarten efter sli-
 Vinter-Dverskylling om Foraaret først kan erholde no-
 gen Fremvært naar der indtræffer tilstrækkelig Regn,
 saa at Saltet kan udludes fra Planterne.

Et paaført Lag Sand forarsager, at Bunden
 hurtigere tørres og at Varmen hurtigere virker paa
 samme.

De Græsarter, som almindeligt vore paa Sylt-

enge, vore lettelig igjennem et Sandlag af 2 til 3 Tommers Tykkelse, saa at Paasaaening af Græsfrøe som oftest der er overflødig, ja endog unyttig, naar Frøet er af de Græsarter, der vore i høi Engbund, eller af Kloverarterne, hvilke almindeligviis ikke kunne trives i Syltenge.

Man har erfaret, at det Hø, som frembragtes paa Syltenge, ved Overriisling eller hensigtsmæssig Vanding af samme, hører til det fyndigste, meest nærende og behageligste Hø til Heste og Dvæghoveder. Paa sliq Engbund er, efter gjentagne Forsøg, Overmergling befunden aldeles unyttig, og Overgjødsning uhensigtsmæssig, da man risikerer, at Strandvandet bortfylder samme.